

Sociëteit het Manneneiland

John Ruiter

Al sinds november 1941 bestaat in Bommel de 'Sociëteit het Manneneiland'. Oorspronkelijk onder de naam 'Sociëteit te Bommel'. Ze telt op dit moment 28 leden. Elke woensdagavond is er een bijeenkomst in het Wapen (voorheen het Wapen van Bommel) om samen te praten, te bridgen, te klaverjassen of te darten.

Via het secretariaat van de vereniging kregen wij het verslag in handen dat secretaris Van den Born in 1947 schreef over de eerste jaren na de oprichting. Hierbij een deel van het interessante verhaal. We hebben de oorspronkelijke spelling gehandhaafd, terwijl met 'xxx' de woorden zijn weergegeven die niet goed leesbaar waren in het oorspronkelijke geschrift.

De strenge voorwaarden die zeventig jaar geleden aan nieuwe leden gesteld werden, zijn inmiddels overigens aangepast. De sociëteit staat in principe open voor iedereen. Nu geldt enkel nog als vereisten dat men man is en afkomstig uit de gemeente Lingewaard. Bovendien hanteert men de 'bierviltjes-procedure': tenminste 5 bestaande leden moeten tijdens een bijeenkomst door hun handtekening op een bierviltje aangeven dat ze het lidmaatschap van de nieuwe kandidaat steunen.

Degenen die interesse hebben om lid te worden van de sociëteit of nadere informatie willen, kunnen contact opnemen met secretaris John Ruiter, telefoon 0481 - 461747 of e-mail johnruiter@planet.nl.

Verslag van de lotgevallen van de Sociëteit te Bommel vanaf oprichting tot Februari 1947

Oprichting (door J. van den Born)

De Sociëteit te Bommel is opgericht in de donkere jaren van de bezetting door den mof. Het geheele land zuchtte onder een onverdraaglijk juk en naarmate de bezetter de duimschroeven aanzette voelden de goede Nederlanders zich steeds meer tot elkaar aangetrokken en gevoelde men behoefte aan een inniger contact om in vertrouwde kring zijn hart te kunnen luchten en vaak ook om tot daden, tegen den bezetter gericht, te komen. Bommel bleef daarbij niet achter. Gezamenlijk en individueel werd goed werk gedaan en een uitvloeisel van de groote behoefte aan een uitlaat van de geladen gemoederen was het streven van eenige inwoners om tot de oprichting van een Sociëteit te komen. Er bleek een gezonde belangstelling aanwezig bij de verschillende kandidaat-leden, welker aantal groeide naarmate zij zelf gevraagd werden eenige mensen te noemen die zij geschikt achtten voor een regelmatig samenzijn. Dit aantal was gebonden aan het getal 20;

werd daarboven gegaan dan kwam men in conflict met het "vergaderverbod", voortspruitende uit de angstpsychose van den bezetter en de Bemmelingen wenschten geen toestemming te vragen aan den mof of zijn handlangers voor de oprichting van hun Sociëteit.

Zo kwamen in November 1941 in het zaaltje van Café Jan Nas bij elkaar de volgende mensen: J.M. van den Born, C. Breunisse, W.J.J. Bus, A. Costermans, W. van Elk, Ch. Estourgie, P.H. Evers, J. Helmich, G. Hermans jr., W. Hermans jr., W. Jansen jr., Mr. A. Jansen, H. Jansen, B. Kerkhofs, P.B. Noordzijl, W. van Oppenraay sr., W. van Oppenraay jr., Th. Sloot, W. v. Swelm, A. Wierink, terwijl Dr. Poell bericht van verhindering zond en ons veel succes toewenschte.

Het succes was volledig. In een zeer geanimeerde vergadering werd besloten éénmaal per week en wel 's Woensdagsavonds bij elkaar te komen en werd bij acclamatie een voorlopig bestuur gekozen bestaande uit de heren: J. Helmich, voorzitter, J.M. van den Born, secretaris, H. Jansen, penningmeester.

Aan dit voorlopige bestuur werd opgedragen de regelingen te treffen noodzakelijk voor een normaal Sociëteit-leven, geen gemakkelijke opdracht overigens, gezien de moeilijkheden die er toen reeds waren in ons eertijds zoo welvoorzien landje, om de nodige attributen aan te schaffen.

Café, Stalhouderij, Hotel NAS.

Gepijnigd geheugen

De voorzitter J. Helmich, voordien wel een zeer achtenswaardig burger, die men echter in het vereenigingsleven niet veel 'zag', ontpopte zich als een ter zake kundig gangmaker en zoo was de jonge spruit zeer spoedig in het bezit van het noodige 'speelgoed'. Zooals daar zijn (en nu na den oorlog waren) een schaakspel, damspel, domino-spel en de noodige speelkaarten, alles opgeborgen in een stevige solide kist in Bemmeler gefabriceerd en voorzien van een nog solider slot, dat de inhoud van kostbare schatten deed vermoeden, welk vermoeden versterkt werd door het feit dat de sleutels van het slot zeer nadrukkelijk en plechtig gehanteerd werden door den voorzitter en niemand anders. Wanneer de Bemmelingen van oudsher niet eenvoudige lieden waren, zou hier zeker de functie van xxx-zegelbewaarder zijn ingesteld. Vanwege de eenvoud bleef dit achterwege. De voorzitter dokterde in prettige samenwerking met de andere voorlopig bestuurders goed uitgekende maatregelen uit die de goedkeuring konden verkrijgen van alle leden en die nadien zeer nuttig bleken te zijn. Alle verschil van meening die had kunnen ontstaan tusschen de hijgende hardloopers, fietsers, automobilisten die op het aanvangsuur het zaaltje, vaak nog voorzien van hoed en jas, het zaaltje kwamen binnen ploffen, werd van den beginne af daardoor voorkomen.

Die maatregelen werden later vele malen, al doende leert men, gewijzigd steeds in algemeen overleg en met algemeene instemming van alle leden. Was er in Bemmeler geen oorlog geweest, evacuatie en algeheele verwoesting, dan zou U een nauwkeurig genotuleerd verslag van alle vergaderingen zeker niet onthouden worden, want het was er. Nu echter moet het geheugen van den schrijver gepijnigd worden om de lotgevallen der Sociëteit weer te geven, welke methode misschien ook voordelen heeft omdat de nuchtere opsomming van data en gebeurtenissen plaats maakt voor een weergave van de haast aandoenlijke wijze waarop alle leden zonder uitzondering hun jonge spruit met hun koesterende zorgen omringden en enthousiast waren bij elke nieuwe levensuiting die de goede gezondheid en voorspoedige groei van het wicht deden vermoeden. Genoemde en steeds gewijzigde maatregelen werden als vanzelf in den loop der jaren, het 'huidige looprek' waarin onze 'kleine' zich zeer goed thuis voelt, en waarin met Uw toestemming aan het slot van deze regelen een beschrijving zal worden gegeven.

Requireerders

Wanneer na deze beschrijving den indruk gevestigd mocht zijn dat er eenige maanden verlopen waren, alvorens men de eerste bijeenkomst hield, dan zij hier nadrukkelijk gezegd dat dit geenszins het geval was, dat de leden er

Verslag van de lotgevallen van de
sociëit te Bemmelen vanaf oprichting tot Februari 1917.

+

Oprichting:

De Sociëit te Bemmelen is opgericht in de donkere
jaren van de bezetting door den vijand.
Het gehele land rustte onder een onverdraaglijk juk
en naarmate de bezetter de duimsschroeven
aanwette voelden de goede Nederlanders zich steeds
meer tot elkaar aangelrokken en woude men
behoefte aan een inniger contact om in
verwonderde bing zijn hart te kunnen luchten
en vaak ook om tot deden, tegen den bezetter
gepast, te komen.
Bemmelen bleef daarbij niet achter. Gezamenlijk
en individueel werd goed werk gedaan en een
mitbevel van de groote behoefte aan een
uitlaat van de geaden gembederen was het
alleen van denige ijfzonnere om tot de
oprichting van den Sociëit te komen.
Hij bleef een gekonde belangstelling aanwies
bij de reusvillende Banderpaat. Iden, selter
afantal geerde naarmate hij zelf gevraagd
werden eenige menschen het nofsen dat hij
gevolgt stichtten van den regelmatig santonijn.
Dit aantal was gebonden aan het getal 20; reuk
daarvoor gegeven dan kwam men in conflict
met het "begeleider", zoogezegd met
de angelpopstren van den bezetter en de Banderpaat.

Het door J. van den Born geschreven verslag van de oprichting en de eerste jaren daarna.

geen gras over lieten groeien maar van meet af aan en zonder onderbreking elken Woensdag bij elkaar kwamen om te schaken, te dammen, te kaarten, terwijl de dunsten onder ons de treurige moed hadden zich in de onmogelijkste bochten te wringen om het biljart, daarbij de omzittende kaart-ers herhaaldelijk en nadrukkelijk in de nek te pikken met het achtereinde van hun queue, waaraan deze omstanders zich al of niet met succes poogden te onttrekken door hun neuzen tijdelijk op hun tafeltje te plengen.

Over het kaarten moet nog iets naders verteld worden. De strijdmethoden waren tweeërlei. De ouderen onder ons waren eerbiedwaardige 'requireers' (= rikkers) die zich met volledige overgave verdeden aan hun kaart-hartstochten, waarbij men, natuurlijk ten onrechte wel eens den indruk kreeg, dat er visueel contact bestond met de kaarten van de tegenpartij. De 'broekjes' bezondigden zich aan een modern spel dat zij 'Bridge' noemden, met welwillende belangstelling lieten de ouderen dat toe.

Wanneer er ooit sprake was van een langzame evolutie of revolutie (zooals U wilt) dan voltrok zich deze in de Sociëteit te Bemmél. Om het heel hard te zeggen: geleidelijk aan gingen de 'requireers' aan het bridgen. Hierover zou heel veel te zeggen zijn, maar wanneer we een blik in de toekomst werpen dan is de mogelijkheid niet uitgesloten dat wij na vele jaren een minder belangrijk onderdeel van het spel, namelijk het bieden, onder de knie zullen krijgen.

Laten wij het hopen. Het zal U duidelijk zijn, dat de schrijver tot de jongeren behoort.

Vervolgens zij in het kort gerefereerd wat er zooal verder in het leven van ons jeugdig troetelkind geschiedde.

Toen de stoute Uxxx-man, het lid Wierink, getooid met een lange bos haren, als baardmans dus, uit het gijzelaarskamp terugkeerde naar Bemmél, uitte de Sociëteit haar vreugde in een stijlvolle bijeenkomst, waartoe ook Mevrouw Wierink was uitgenoodigd.

Bloemen, gebak, en door de leden bijeengescharrelde wijn, verhoogden wel zeer de stemming op dit feest, waarop de voorzitter zijn niet geringe rede-naarstalenten tentoonspreidde.

De wijze waarop onze kleine, de Sociëteit, zich bij dit eerste optreden in het openbaar gedroeg, had aller instemming en er zat een belofte in voor de toekomst.

Als uitvloeisel van deze gebeurtenis werden verschillende keeren onder de leden verzamelingen gehouden voor brood, spek, worst en allerlei andere zaken, waaraan in de kampen behoefte bestond. Er werd gul gegeven. Hartelijke dankbetuigingen van Hellenberg Huber werden ons gezonden. Wegens ziekte van de penningmeester H. Jansen werd als diens opvolger benoemd, de heer Ch. Estourgie.

Eigen home?

Zoo gingen de maanden voorbij en al werd het de kleine wel eens moeilijk gemaakt door den mof, haar ontwikkeling leed er niet onder. Werd zij vroeg naar bed gestuurd, soms al om 9 uur, dan kwamen de leden al om 7 uur bij elkaar om zich te koesteren aan haar warmte. Totdat op 17 september 1944 onze bevrijding naderde, en het kind moest onderduiken. We maakten ons ongerust of zij daar wel tegen zou kunnen.

Veel zou er hier te zeggen zijn over de ellende van direct oorlogsgevaar met fluitende granaten, gierende vliegtuigen, vlucht, xxx, het is hier niet de plaats. Elders kunt U hiervan uitgebreid kennis nemen.

In Mei en Juni 1945 teruggekeerd, ontdaan van alle bezittingen en comfort was iedereen gedwongen voor zich en zijn gezin te zorgen voor het allernoodzakelijkste. Het zou van grof mannelijk egoïsme getuigd hebben als wij toen slechts een half uur besteed hadden aan gezelligheidsleven. Maar toen het weer zoo'n beetje 'liep' kwam de onweerstaanbare ouderliefde voor hun spruit weer tevoorschijn en uitte zich in een enthousiaste bijeenkomst bij den voorzitter, waar alle leden bijeen waren in September van het jaar 1945.

De rekening kon worden opgemaakt en dat was gauw gebeurd. Onze spruit vonden we daar terug, volkomen naakt, maar gaaf en gezond.

Er werd besloten zeer goed op haar te passen en daar haar eigen home door een meesterlijke geallieerde voltrefter was vernietigd, werd zij liefderijk opgenomen beurtelings bij een der leden, voor zover er daken waren hersteld, gaten gedicht en ruiten ingezet.

Dat rusteloze leven lijdt zij nu nog. Het doet haar echter geen kwaad. Integendeel. Elke Woensdag waren de leden weer bij elkaar. Traditie steunt op historie en al was deze nog maar zeer kort, er was traditie. Traditioneel was de prettige geest van saamhorigheid die steeds alle bijeenkomsten kenmerkte. Meent U niet, dat alle leden hun persoonlijke eigenschappen verborgen onder een amorphe sociëteitshouding; prettig was vaak het discours en de atmosfeer trilde vaak van sprankelende opmerkingen. "Zit je weer te zuigen" placht dan een onzer leden te zeggen. Het liep altijd goed af. De Sociëteit werd er vaak op uitgestuurd om, al of niet met bloemen, te getuigen van haar medeleven bij bruiloften, zilveren bruiloften, en andere gebeurtenissen in het leven van haar leden.

Bijzonderheden, namen en data zijn niet meer te achterhalen. Wil het mij vergeven.

Laat ons even verwijlen bij het heengaan van één onzer oud-leden. De heer W. v. Oppenraay Sr. De oorlogsellende had hem zeer aangepakt en na zijn terugkeer was hij niet meer de oude. Na een lang ziekbed droegen wij hem ten grave. Het stemt ons dankbaar dat de band met zijn familie niet verbroken werd, maar bestendig is met de aanwezigheid van zijn zoon, een onzer meest trouwe leden. De jonge Dr. Westerman werd aangenomen als lid. Mag hij in de toekomst een trouw lid worden!

De bridgers namen toe in wijsheid en jaren en wilden hun krachten meten in een onderlinge kamp. Het gevecht nam eenige avonden in beslag en in beste stemming werd het eindresultaat bekend. Winnaars waren de heren P. Evers en W. Bus, ex-requireerders, die door prachtig team-work de anderen de hakken lieten zien. Degenen die zeggen dat ze 'moordkaarten' gekregen hadden, overdrijven stellig.

Het was niet Bemmeltje in een overmoedige bui, maar de Sociëteit te Elst, die den stoot gaf tot eenige bridge-partijen, tusschen beide groepen. Voor ik U iets hierover vertel, moet het eruit: Wij hebben beide keeren gewonnen! Dat men zich over honderd jaar nog verheuge! De ontvangst in Elst was zeer aardig en de regeling perfect. Aan het slot van de avond verzamelden zich de deelnemers aan een gezamenlijke disch, waar Elst het charmante gebaar maakte onze voorzitter te benoemen tot tafel-paesses. Het was best! Wij boden natuurlijk revanche aan.

Nogmaals Café, Stalhouderij, Hotel NAS in lang vervlogen tijden.

Naar Amsterdam

Heel vaak reeds was de wensch geuit om, al of niet in tegenwoordigheid der dames, een feest op touw te zetten hetgeen echter nog steeds niet gelukt was.

Dat lag wellicht aan het feit dat een onzer leden steeds zeer persoonlijk hamerde op de noodzaak de dames ook eens iets te gunnen en daarop nooit naliel onze voorzitter er op attent te maken, dat dit voor hem misschien moeilijk zou zijn. Let wel, onze voorzitter is een objectief man, maar ziet U ook niet die mogelijkheid?

Ondanks een, overigens zwak protest van hetzelfde lid werd besloten om

gezamenlijk, zonder vrouwen, naar Amsterdam te tijgen, hetgeen geschiedde. Des ochtends in alle vroegte na de bridge-wedstrijd in Elst. Het pad daar, was tevoren geëffend door de zeer gewaardeerde medewerking van de V.V.V. Amsterdam. Wij wandelden door oud-Amsterdam, zagen Vondels geboortehuis, prachtige grachten en Begijnenhof en vonden verheugd eenige verdwaalden terug aan de gezamenlijke maaltijd in "Brouwers Wapen", waar de burgemeester in een enthousiaste speech zijn voldoening uitsprak over de organisatie van de tocht.

's Middags werd het prachtige bedrijf van de K.L.M. bezichtigd, waar een bedrijvigheid heerschte die men zoo kort na den oorlog voor onmogelijk had gehouden.

Waren we allen vol aandacht voor dit groot-toerisme, culminerende in het vertrek van de Constellation van New-York, één onzer had andere belangstelling en voelde er wel iets voor om "het witte te huren". Op dat moment was Plesman echter niet aanwezig, zoodat dit uitgesteld moest worden. De borrel werd gebruikt in een kelder van een onbewoonbaar verklaarde woning, bij moeder Hendrina, en die smaakte best. Er werden dwaze weddenschappen afgesloten, waarbij de kas der Sociëteit in ieder geval wel zal bij varen, en er werd een commissie benoemd die verslag zal uitbrengen van deze reis. Het zij tot haar schande gezegd dat dit nog steeds niet gebeurde. Het sein om aan tafel te gaan werd gegeven door een onzer oudere leden die een geslaagde poging deed ons over te halen om in community singing "het lied van het wippertje" aan te heffen. Des avonds cabaret van Wim Sonneveld en na een biertje weer naar huis toe.

Het is toch niet waar dat eenige leden protesteerden tegen dit vroege vertrek. Wat zouden die dan wel gewild hebben?

Eenige weken later vond de Bemmelse-wedstrijd plaats tegen Elst, ten huize van het lid W. v. Oppenraay. U weet het al. We wonnen weer! Hier werd het contact gelegd voor een regelmatig treffen van beide dorpen.

In den loop van dit verslag werd U beloofd dat U een beschrijving zou worden gegeven van het "looprek". Hier komt het dan, droog en zakelijk: Naam: Onbekend. Wanneer komt doopfeest?

Weldaad voor het dorp

Toetreden nieuwe leden. Tijdens bezetting moest aantal beneden 20 blijven. Voorwaarden:

- inwoner dorp Bemmelen
- 2 jaar reeds gevestigd
- 25 jaar of ouder.

Toch niet ballotage: voorstellen door 2 leden. Bestuur beoordeelt voordracht, en brengt na beoordeling het voorstel al of niet in stemming, bij afschrijving

door het bestuur is dit niet gehouden tegenover de algemeene vergadering uitleg te geven, wel echter tegenover de voorstellers. Om lid te worden moet $\frac{3}{4}$ der leden ervoor stemmen. Bij breuken wordt naar boven afgerond. Over personen wordt schriftelijk gestemd. De helft van het aantal leden moet minstens aanwezig zijn, wanneer er gestemd wordt, anders moet een tweede vergadering worden uitgeschreven, waarbij de stemming in ieder geval door gaat.

Introductie: Is uitsluitend mogelijk door een lid voor gasten die niet in de gemeente Bommel wonen. Absentiegeld: leden die na 9 uur komen of afwezig zijn betalen 10 cent per avond.

Aanvangsuur: 8 uur (eerste slag klok radio). Dan wordt 'getrokken', de medespelers spelen 2 robbers, leden die later beginnen spelen slechts 1 robber, daarna vallen andere aanwezigen in. Deze behoeven niet te trekken, na de beginrobbers mag steeds slechts 1 robber gespeeld worden.

Bestuur: is nog steeds voorlopig, het bestuur regelt de gang van zaken in de Sociëteit, als daar zijn de zorg voor de spelen, de consumptie enz. Het is gemachtigd bij bijzondere gelegenheden eenige leden uit te nodigen haar bij te staan. In alle gevallen waarin niet voorzien is beslist het bestuur. Is bij verschil van mening een acuut besluit nodig, dan beslist het bestuur bij monde van haar voorzitter, bij diens afwezigheid bij monde van haar secretaris en vervolgens door den penningmeester.

Royement: Op voorstel van 2 leden, waarbij dezelfde procedure wordt gevolgd als bij de toetreding, waarbij de helft van het aantal stemmen voldoende is een voorstel aan te nemen.

Vergaderen: jaarlijks in Januari, waarbij vaste punten zijn, verslag van de secretaris en verantwoording penningmeester.

Aan dit geïmproviseerde looprek zal nog vaak getimmerd moeten worden.

Naarmate de spruit groter wordt, zullen daaraan meer eischen gesteld worden, waar we niet meer te lang mee kunnen wachten, wil het een doelmatig verblijf zijn. We zullen statuten en een H.R. moeten samen stellen.

Al met al kunnen we dankbaar zijn met ons aller bezit "de Sociëteit" te Bommel. Het is een heel klein stukje van ons leven geworden, dat wij niet graag meer zouden willen missen.

Een onzer leden zei heel vaak: De Sociëteit is een weldaad voor het dorp.

Wanneer er al verschillen waren of zijn, zij worden opgelost door het simpele feit dat je eens per week de beenen onder dezelfde tafel steekt."

Zoo is het, en moge het lange jaren zoo blijven.

Bommel, 5 Februari 1947

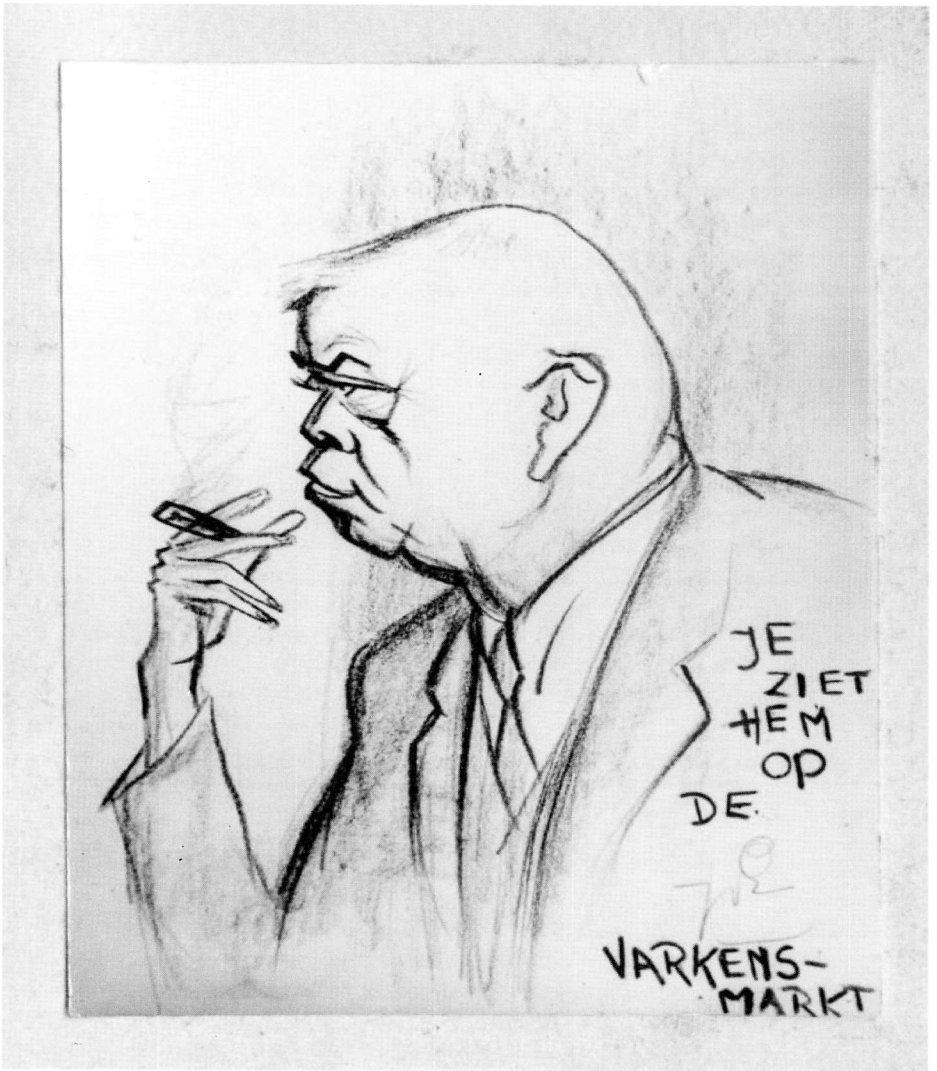
de voorzitter: J. Helmich,

de secretaris: J.M. van den Born

Hotel-Café-Restaurant
J. J. R. NAS

to de R.-K. Kerk te Bommel
Telefoon No. 2613 (Nijmegen)

COMMISSIONAIR EN
≡ PAARDENHANDEL ≡

Een van de karikaturen die t.g.v. de oprichting van de soos van het Manneneiland gemaakt werd door de kunstenaar Van Eijdsen uit Nijmegen, was die van Arie Costerman. Hij woonde, zoals we waarschijnlijk allemaal wel weten, op de boerderij de Leemkuil. Arie heeft in de oorlog onderdak geboden aan onderduikers en gevluchte Bemmelingen in de september- oktoberdagen in 1944, in de ruime kelders onder de boerderij. Ook speelde hij met z'n boerderij een belangrijke rol gedurende de daarop volgende oorlogswinter '44-'45.

Als dank daarvoor is een gedenksteen ingemetseld tussen de buiteningang van die kelder en de voordeur. Hij zit er nog steeds.

C.D.